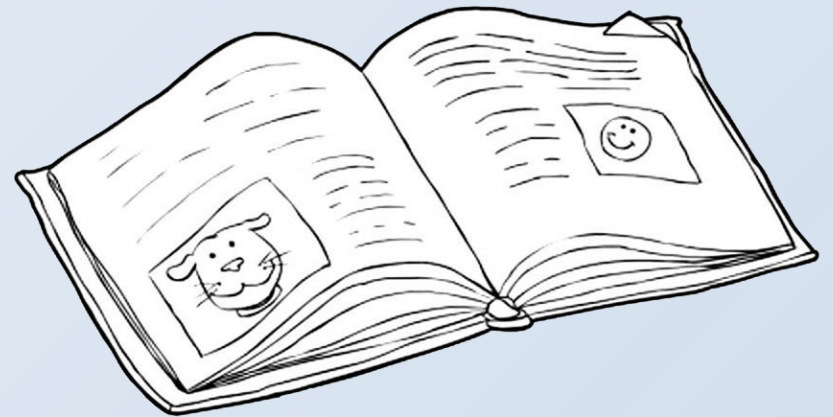

Урок 1

Краса й багатство української мови

Дослідження-спостереження

Прочитайте речення. Чи різняться вони тематично?

- Першого вересня розпочався новий навчальний рік.
 - Першого вересня гостинно відчинила свої двері школа.
 - У перший день осені дзвінок покликав учнів на уроки.
 - Першого вересневого дня в Україні відзначають День знань.
 - Прийшла осінь і запросила школярів за парти.
-
- Повідомлення про ту саму подію можна висловити за допомогою різних мовних засобів. Що засвідчує цей факт?

Мелодійність української мови визнана у світі. Чому, на вашу думку, іноземці, які зовсім не знають нашої мови, відзначають її милозвучність, співучість?

Прочитайте вислови відомих людей про красу й багатство української мови, осмисліть їх, знайдіть свої аргументи на підтвердження висловлених у них думок.

- ❑ Мово українська! Ти ж, як море, безконечна, могутня, глибинна. Котиш і котиш хвилі своїх лексиконів, а їм нема кінця-краю. (С.Плачинда)
- ❑ Арфо серця мого! Люблю зажуру пісень твоїх і невмирущий оптимізм гумору твого, і музику слів твоїх. (С.Плачинда)

- ❑ Люблю і твою ніжність, ласкавість, лагідність, коли ти одним-однісіньким словом зігриваєш, мов сонцем, і підносиш над хмари та між зорі, і повертаєш до діяння, до життя, наснаго моя і мудрий вічний учителю мій. (С.Плачинда)

Прочитайте вислови відомих людей про красу й багатство української мови, осмисліть їх, знайдіть свої аргументи на підтвердження висловлених у них думок.

- Українська мова для мене – це море, у якого нема дна й берегів і яке настільки багатоманітне й невичерпне, що ніколи не встановити межі при пізнанні її феномену. (В.Шевчук)
- Це мова, яка навіть у вигляді необробленому може стати нарівні з мовами обробленими гнучкістю й багатством синтаксичним, мова поетична, музична, мальовнича. (І.Срезневський)
- Як веселонька блискуча, переливна, миготюча, по моїй країні милій мова дивная дзвенить. (Г.Чупринка)
- Мова – це глибина тисячоліть. (М.Шумило)

Випишіть слова, які є означеннями до слова мова. Як вони її характеризують?

- Я знаю: мова мамина – свята. (М.Адаменко)
- Рідна мово материнська! Ти - душа мого народу!
(Д.Кононенко)
- Відчуваю й усвідомлюю, яка це красива й легка мова.
(І.Рєпін)
- Одна вона в нас така - уся співуча й дзвінка...
(М.Шевченко)
- Як путівець між нивами - проста, барвиста, наче далеч веселкова. Такою увійшла в мої уста й у долі заясніла рідна мова. (М.Федунець)
- Буду я навчатись мови золотої... (А.Малишко)

Поясніть, чому для кожної людини рідна мова є найдорожчою?

Яке значення має мова в житті народу?

Запишіть речення, розставте розділові знаки, поясніть орфограми в словах усно, визначте частини мови у виділених словах.

1. Мила ніжна чудова **українська** розмова. (Л.Балюк)
2. Моя рідна українська мово я люблю твоє співуче слово. (О.Довгоп'ят)
3. Вона мелодійна й м'яка дивна й чарівна милозвучна й лагідна. (Н.Красоткіна)
4. Запашна співуча гнучка милозвучна сповнена музики й квіткових **пахощів** — скількома епітетами **супроводиться** визнання української мови.
(О.Гончар)

Виділені слова запишіть фонетичною транскрипцією.

Ключ

1. Мила, ніжна, чудова **українська (прикметник)** розмова.
(Л.Балюк)
2. Моя рідна українська мово, я люблю твоє співуче слово.
(О.Довгоп'ят)
3. Вона мелодійна й м'яка, дивна й чарівна, милозвучна й лагідна. (Н.Красоткіна)
4. Запашна, співуча, гнучка, милозвучна, сповнена музики й квіткових **пахощів (іменник)** — скількома епітетами **супроводиться (дієслово)** визнання української мови.
(О.Гончар)

українська – [украйі́нс`ка], пахощів – [па́хошч`ів],
супроводиться – [супровóдиєц` :а]

Відтворіть другу частину прислів'їв, користуючись довідкою, запишіть їх. Поясніть зміст двох на вибір.

1. Слово не стріла, а
2. Рана загоїться, але
3. На велике діло —
4. Хто книги читає,
5. Хто грамоти вміє,
6. Птицю пізнають по пір'ю,
7. Від теплого слова
8. Хто своєї мови цурається,
9. І від солодких слів
10. Скільки ти знаєш мов,

ДОВІДКА:

- глибоко ранить;
- зле слово — ніколи;
- велике слово;
- стільки разів ти людина;
- а людину — по мові;
- і лід розмерзається;
- той багато знає;
- той краще сіє;
- той сам себе стидається;
- буває гірко.

Ключ

ВІДПОВІДІ

- Слово не стріла, а глибоко ранить.
- Рана загоїться, але зле слово — ніколи.
- На велике діло — велике слово.
- Скільки ти знаєш мов, стільки разів ти людина.
- Птицю пізнають по пір'ю, а людину — по мові.
- Від теплого слова і лід розмерзається.
- Хто книги читає, той багато знає.
- Хто грамоти вміє, той краще сіє.
- Хто своєї мови цурається, той сам себе стидається.
- І від солодких слів буває гірко.

Що робить українську мову багатою та красивою?

БАГАТА СИНОНІМІКА:

- на рівні слів (*чорногуз, бусол, бусел, бузько, гайстер*);
- на рівні речень (*Після дощу яскраво зазеленіла озимина. Проїшов дощ — і яскраво зазеленіла озимина*);
- різноманітність граматичних засобів: зменшено-пестливі форми (*вітер — вітерець — вітрець — вітрик — вітронько*).

Що робить українську мову багатою та красивою?

БАГАТОЗНАЧНІСТЬ СЛІВ:

- Азовське **море**;
- Каховське **море** (штучне водоймище);
- **море** сміху (велика кількість чогось);
- з-за **моря** (здалека);
- крапля в **морі** (мало).

Що робить українську мову багатою та красивою?

МИЛОЗВУЧНІСТЬ:

- чергування **У-В, І-Й** на межі слів;
- спрощення груп приголосних (користь – корисний);
- варіанти прийменників (з, із, зі; від, од).

Завдання на LearningApps: чергування у-в, і-й

<https://learningapps.org/2009159>

Чергування у-в, і-й (розподіл)

може відбуватися чергування

чергування неможливе

Завдання:

Окремо розподіліть слова, в яких може відбуватися чергування, окремо слова, де таке чергування неможливе

OK

Що робить українську мову багатою та красивою?

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ГРАМАТИЧНИХ ЗАСОБІВ:

- зменшено-пестливі форми (вітер – вітерець – вітрець – вітрик – вітронько);
- збільшено-згрубілі форми (вітрище — вітрюган — вітрисько).

Наведіть приклад та запишіть у зошит зменшено-пестливої та збільшено-згрубілої форми слова.